

Úspory obyvatelstva v ČR a v Evropě

Následující tabulka uvádí poměr finančního majetku domácností v Evropě. Finanční majetek zahrnuje hotovost a depozita, akcie a jiné cenné papíry včetně podílových fondů, technické rezervy životního pojištění a penzijních fondů, případně jiné pohledávky domácností. Jde o hrubé hodnoty, tedy bez odečtení závazků (hypotéky, atd.) Nemovitosti a jiné věcné investice nejsou zahrnuty.

Jedná se tedy o čistě finanční rezervy, které mohou být použity ve funkci rezerv na penzijní věk.

Podíl finančního majetku domácností k HDP (% nominálního HDP)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
CH	380,4	357,2	334,6	354,4	355,1	377,6	385,6	375
UK	319,2	290,6	252,9	261	265,4	289	296,4	295,9
NL	297,9	268,1	247	257,8	268,9	285	286,6	280,3
BE	316,7	303,9	256,5	254,5	259	267,7	275,4	271
IT	250,9	237,4	232,9	233,4	238,6	247	248,4	240,8
DK	184	178,5	174,3	185,8	203	230,8	240,7	237,1
PT	222,4	215,6	207,2	214,3	216,5	219,9	223,2	223,5
FR	174,6	166,7	163,8	169,8	176,1	183,1	190,3	188,8
DE	170,2	170,5	166,6	175,8	179,8	187,6	190	188,4
ES	166,4	162,4	153,2	162,6	164,9	172,8	185,5	182,3
SE	147,2	145,2	126,4	137,9	155,9	175,6	180,9	174,5
IE	n/a	154,2	141,5	152,2	157,3	165,9	173,6	161,7
AT	146,3	146,3	145,6	150,8	154,8	159,3	168,6	167,8
EL	171,6	154	133,8	131,4	132,9	146,1	145	138,9
EE	59,7	61,3	70	75,8	86,4	104	134,1	143
FI	109,7	102,5	98,5	107,3	111,5	122,8	126,3	121,5
SI	n/a	82,8	88,9	92,4	97,4	100,3	105,2	111,7
NO	88,2	89,3	93,5	100,2	102	103,8	103,7	105,1
HU	73,2	75,4	76,9	78	81,2	88,4	93,4	97,6
BG	51,4	57,5	57,4	61,8	65,7	72,2	85,9	117,6
CZ	75,3	75,8	77,9	78,9	78,2	77,6	77,2	n/a
RO	40,5	35,6	37,5	39	45,8	58,2	63,3	85,4
LT	42,3	41,5	48,2	48,4	54,4	57,6	62,4	62,8
PL	50,8	53	56,5	54,8	53	56,8	62,1	n/a
LV	n/a	41,1	44,8	43,8	49,6	52,5	58,7	58,3
SK	57,4	56,5	54,9	51,9	50,9	52,6	46,1	48

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus, 32/2009

Je zřejmé, že Česká republika má relativně nízký objem úspor vzhledem k HDP, podobně jako v ostatních postkomunistických státech. Na opačném pólu stojí tradiční finanční centra: Švýcarsko, Británie, Nizozemí. Míra úspor české populace je nízká však i ve srovnání se západními zeměmi srovnatelné úrovně HDP (Řecko, Portugalsko) anebo se zeměmi geograficky a kulturně blízkými (Rakousko, Německo).

Tabulku lze interpretovat slovy: české domácnosti jsou v evropském měřítku relativně i absolutně chudé, pokud jde o jejich finanční rezervy.

To je ještě patrnější při pohledu na stav finančního majetku v přepočtu na jednoho obyvatele, který je uveden v následující tabulce. České domácnosti jsou ve srovnání se západní Evropou skutečně chudé. Objem jejich úspor zatím zdaleka nedosahuje takové úrovně, aby mohly fungovat jako významný pilíř zabezpečení na penzi.

	celkem finanční aktiva	bankovní vklady	dluhopisy	akcie	podílové fondy	životní pojištění a penzijní fondy
Nizozemsko	89 900	14 000	3 100	8 200	2 200	51 500
Velká Británie	83 900	1 700	1 000	6 300	4 000	43 400
Belgie	70 300	15 800	7 800	6 700	12 000	14 700
Itálie	54 200	5 300	11 000	2 900	5 500	9 000
Švédsko	52 900	300	1 200	7 500	6 300	20 300
Německo	52 100	11 000	5 000	1 800	6 300	14 800
Francie	48 200	10 600	600	1 800	4 700	15 400
Rakousko	42 600	16 300	3 300	n.a.	5 000	7 900
Finsko	35 300	2 300	400	5 500	3 100	6 200
Španělsko	33 900	4 700	900	2 600	4 400	4 500
Portugalsko	28 700	7 200	1 900	1 000	2 800	5 000
Řecko	25 600	11 400	2 800	3 000	2 000	500
Slovinsko	12 800	3 200	200	1 100	900	800
ČR	8 900	5 300	n.a.	200	700	1 400
Estonsko	8 300	600	0	200	100	400
Maďarsko	7 600	1 700	200	100	600	1 100
Polsko	3 800	1 100	100	300	300	300
Slovensko	3 800	1 200	100	n.a.	200	400
Litva	3 300	700	0	200	0	100

Data za rok 2006. Zdroj: The EU Market for Consumer Long-Term Retail Savings Vehicles (http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/cross-sector/study_en.pdf). Údaje pro ČR jsou odhad ke konci roku 2008. Zdroj: Unicredit

Srovnáme českou ekonomiku s Německem. Podle relativně čerstvých zpráv dosáhl majetek německých domácností koncem roku 2009 hodnoty 4,64 biliónu euro. Míra úspor obyvatelstva dosáhla hodnoty 11,2 procenta.

V přepočtu na jednotlivé položky je zřejmé, že Němci jsou stále poměrně konzervativní v tom smyslu, že téměř 40 procent majetku je uloženo v bankách. Individuální investice do akcií, dluhopisů a podílových fondů má zhruba stejnou důležitost jako životní pojištění. Penzijní fondy mají malou váhu, jelikož stále jde o relativní novinku.

Struktura finančního majetku německých domácností

	mld. EUR	podíl	tis. Kč per capita
Vklady na viděnou	630	13,6%	202,2
Spořicí účty	580	12,5%	186,1
Termínové vklady	570	12,3%	182,9
Celkem banky	1780	38,4%	571,2
Cenné papíry	1282	27,6%	411,4
Životní pojištění	1300	28,0%	417,2
Podnikové penzijní fondy	278	6,0%	89,3
Celkem	4640	100,0%	1489,2

Zdroj: Allianz, výpočty autora

V přepočtu na hlavu připadá na každého Němce úctyhodná částka téměř 1,5 miliónu korun (v kursovém přepočtu CZK/EUR ke konci roku 2009).

Struktura úspor českých domácností je následující:

	mld. EUR	podíl	Kč/obyv.
Bankovní vklady	41,2	49,8%	103100
Stavební spoření	14,9	18,0%	37300
Celkem banky	56,1	67,8%	140400
Podílové fondy	7,7	9,4%	19300
Jiné cenné papíry	2,4	2,9%	6000
Rezervy pojištění	9,5	11,5%	23800
Penzijní fondy	6,9	8,4%	17300

Zdroj: Unicredit Group, CEE Households' Wealthand Debt Monitor, 2010

Struktura úspor českých domácností je ještě výrazněji vychýlená ve prospěch bankovních vkladů a stavebního spoření, podílové fondy, penzijní fondy i životní pojištění hrají i přes vzestupný trend stále mnohem menší roli než ve finančně vyspělejších zemích.

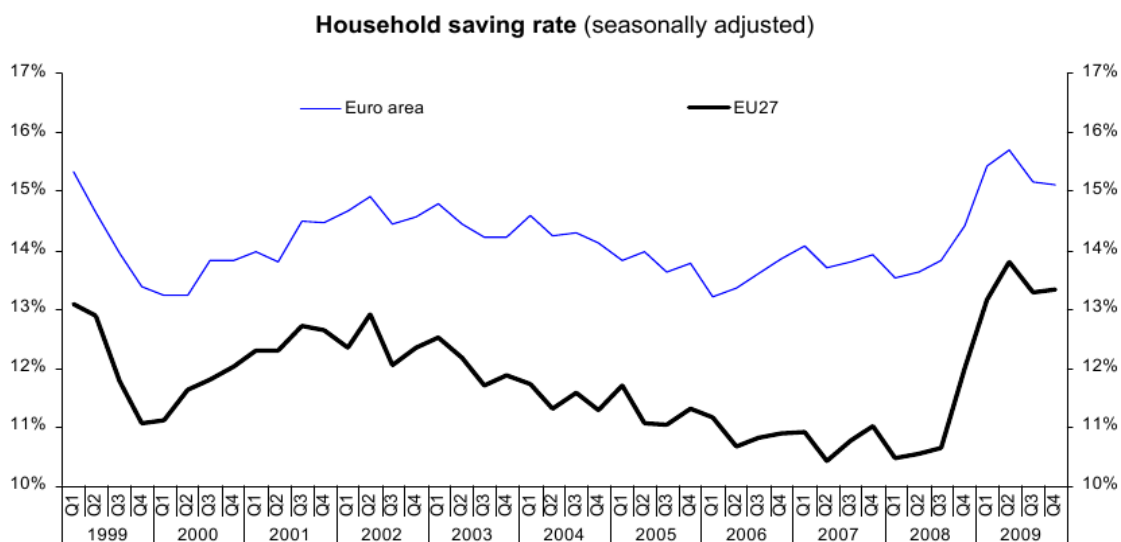
Ke konci roku 2008 připadal na průměrného obyvatele ČR hrubý finanční majetek (před odečtením závazků) zhruba 8900 eur, tedy v přepočtu ani ne čtvrt milionu korun. Srovnání s částkou na průměrného Němce mluví samo za sebe.

Následující tabulka shrnuje podíl aktiv penzijních fondů ve vybraných zemích k HDP a absolutně v přepočtu na obyvatele. V zemích s tradicí penzijních fondů (Chile, Velká Británie, USA...) jsou nahromaděné úspory pochopitelně velmi vysoké, ČR ale zaostává i za srovnatelným Maďarskem.

	aktiva penzijních fondů/HDP (data za rok 2006)	aktiva penzijních fondů v USD / obyv. (odhad, zaokrouhleno)
Chile	61%	6100
ČR *	6%	1100
UK	66%	28100
Maďarsko	12%	1900
Korea	22%	4100
Polsko	10%	1400
Singapur	62%	22600
USA	100%	45900

Zdroj: Pension systems in EMEs: implications for capital flows and financial markets. Ramon Moreno and Marjorie Santos, Bank for International Settlements (BIS), Working Paper Nr. 44, 2009; * data za ČR ke konci roku 2009, zdroj: Asociace penzijních fondů, ČSÚ, vlastní výpočet

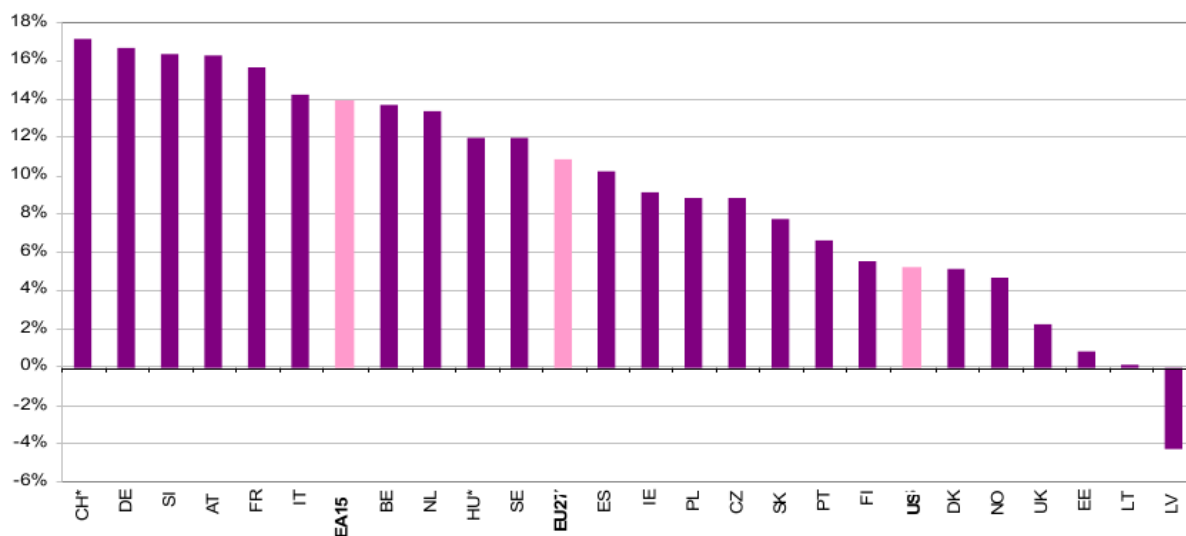
Zajímavý je pohled na míru úspor domácností. Země bývalého východního bloku jí mají obecně nižší než západní Evropa, jak je vidět i z následujícího grafu. Míra úspor v důsledku finanční krize prudce stoupla, průměr celé EU je ale nižší než průměr za eurozónu.

Zdroj: tisková zpráva Eurostatu, duben 2010

ČR je s Polskem, Irskem a Španělskem těsně pod evropským průměrem. Ze zemí střední Evropy mají výrazně nadprůměrnou míru úspor Slovinsko a Maďarsko, které se vyrovnají Rakousku a Německu. Uvedené pořadí by mělo být poměrně věrohodné, v publikacích Eurostatu odpadají rozdíly v národních metodikách výpočtu. I když i v ČR míra úspor domácností stoupla, zjevně stále není dostatečná.

Chart 1: Gross household saving rate in 2007

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus 29/2009

Při uvážení budoucího trendu demografického vývoje a pravděpodobné trajektorie průběžného penzijního systému, závěr je jasný: málo dětí a ještě ke všemu malé úspory.